

338.46:658.7

ÜZÜMÇÜLÜK VƏ ŞƏRABÇILIĞIN İNKİŞAFININ İQTİSADI MEXANİZMINİN TƏKMİLLƏŞDİRİLMƏSİ

Q.M.ŞİRƏLİYEV
Az.ETKTİ və Tİ

Müasir mərhələdə Azərbaycan iqtisadiyyatında üzümçülük və şərabçılığın yenidən dirçəldilməsi həyata keçirilir. Bu sahədə qəbul olunmuş inkişaf strategiyasının uğurla reallaşdırılması əhəmiyyətli dərəcədə, müvafiq dünya praktikasını nəzərə almaqla, işlək iqtisadi mexanizmlərin formalaşdırılması ilə bağlıdır. Məqalədə üzümçülük və şərabçılıq sektoruna dövlət tərəfindən həyata keçirilən kömək və stimullaşdırma tədbirləri təhlil olunur, sürətli inkişafa əlverişli imkanların təmin edilməsi baxımından onların daha da təkmilləşdirilməsinə ehtiyac olduğu əsaslandırılır. Eyni zamanda müvafiq yönümdə irəliləyişlərə nail olunması ilə bağlı təkliflər irəli sürülür.

Açar sözlər: üzümçülük, şərabçılıq, iqtisadi mexanizm, dövlət köməyi, üzümçülüyn inkişafı fondu, subsidiyalar, məqsədli kreditlər.

Üzümçülük və şərabçılıq Azərbaycan Respublikası iqtisadiyyatının yüksək inkişaf potensialına malik olan sektorlarından biridir. Müasir mərhələdə üzümçülük və şərabçılığın ölkəmizdə sistem transformasiyaları ilə bağlı baş vermiş böhrandan sonra bərpası və inkişafı prosesləri həyata keçirilir. Bu yönümdə son dövrlərdə əhəmiyyətli irəliləyişlər baş vermişdir. 2005-2013-cü illərdə üzüm əkmələrinin sahəsi 1.7 dəfə artaraq 16.1 min hektara, üzümün ümumi yığımı 1.9 dəfə artaraq 154.0 min tona, bir hektardan məhsuldarlığın səviyyəsi 1.5 dəfə artaraq 91.5 sentnerə çatmışdır ([2, səh. 104] məlumatları əsasında hesablanmışdır).

Üzüm emalı sahəsində də bərpa və modernləşdirmə işləri genişləndirilmiş, yeni istehsal gücləri istifadəyə verilmişdir. Bunların nəticəsində əsas məhsul növlərinin geniş çeşiddə istehsalı təşkil olunmuşdur. 2005-2013-cü illərdə üzüm şərabı istehsalının həcmi 2.1 dəfəyə yaxın, brendi (konyak) istehsalının həcmi 7.6 dəfə artmışdır. 2013-cü ildə 836 min dekalitr, o cümlədən əmtəəlik 771.1 min dekalitr üzüm şərabı, 16.3 min dekalitr şampan şərabı, 87.4 min dekalitr konyak istehsalı olunmuşdur ([2, səh. 110] məlumatları əsasında hesablanmışdır). Şərabçılıq sahəsində məhsulların çeşidi müasir tələblər nəzərə alınmaq yeniləşdirilmişdir.

Hazırda ölkəmizdə üzümçülük və şərabçılığın Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2011-ci il 15 dekabr tarixli 1890 nömrəli Sərəncamı ilə təsdiq edilmiş "2012-2020-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında üzümçülüyn inkişafına dair Dövlət Proqramı" ilə müəyyən edilmiş inkişaf strategiyası reallaşdırılmaqdadır. Həmin strategiyaya uyğun olaraq qarşıdakı dövrdə süfrə və texniki üzüm sortlarının əkin sahələrinin genişləndirilməsi, üzüm və şərabçılıq məhsulları emal müəssisələrinin fəaliyyətinin

bərpası və yeni belə müəssisələrin yaradılmasının stimullaşdırılması, üzüm və şərabçılıq məhsullarının rəqabətqabiliyyətliliyinin artırılması kimi vəzifələr müəyyən edilmişdir.

Eyni zamanda üzümçülük və şərabçılığın inkişafı sahəsində qarşıya qoyulmuş məqsədlərə nail olmaq üçün həmin sahədə fəaliyyəti tənzimləyən normativ-hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi, institusional tədbirlərin həyata keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdur [1, səh.879-880]. Bu istiqamətdə uğurlu nəticələrə nail olunması müvafiq dünya praktikasını nəzərə almaqla, işlək iqtisadi mexanizmlərin formalaşdırılması ilə bağlıdır.

Üzümçülük investisiya tutumu yüksək olan sahədir. Bununla əlaqədar, əksər hallarda bir qayda olaraq, üzümçülüyn inkişafının təmin edilməsi üçün plantasiyaların salınması və bar verən yaşa çatdırılması ilə bağlı xərclərin maliyyələşdirilməsinə, habelə üzümçülük sahəsində yenidənqurma və modernləşdirmə işlərinin aparılmasına dövlət köməyi tətbiq edilir.

Üzümçülük və şərabçılıq haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununa uyğun olaraq, həmin sahələrdə elmi tədqiqat, sort-sınaq və təcrübə işlərinin aparılmasında dövlət büdcəsi vəsaitindən istifadə edilir. Bununla yanaşı, əkin materiallarının yetişdirilməsi, yeni üzümçülük sahələrin salınması, mövcud üzümçülük sahələrinin təmiri və üzümçülüyn maddi-texniki təminatının qismən maliyyələşdirilməsinə kömək məqsədi ilə dövlət tərəfindən üzümçülüyn inkişafı üzrə investisiya fondu yaradıla bilər. Həmin qanuna görə üzümçülüyn inkişafı layihələrinin dəyərinin 50 faizə qədər müvafiq müqavilələr əsasında fondun vəsaiti hesabına ödənilə bilər. Fondun vəsaitləri dövlət büdcəsindən ayrılmalar, o cümlədən dövlət büdcəsində sahibkarlığa yardım maddələrinin hər

ilin sonuna istifadə edilməyən vəsaitlərinin müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilən hissəsi, habelə qrantlar və digər mənbələr hesabına formalaşdırılmalıdır.

Üzümçülük və şarabçılıq haqqında qanunda həmçinin, üzümçülük və şarabçılıq üzrə dövlət proqramları çərçivəsində üzümçülüyn inkişafı sahəsində həyata keçirilən layihələrin maliyyələşdirilməsi üçün kommersiya bankları tərəfindən məqsədli qaydada güzəştli kreditlərin verilməsi (bank faizləri üzrə güzəştlərin dövlət vəsaitləri hesabına ödənilməklə) nəzərdə tutulmuşdur.

Eyni zamanda, üzümçülük və şarabçılıq üzrə dövlət proqramları çərçivəsində üzümçülüyn inkişafı sahəsində həyata keçirilən layihələrin risklərini azaltmaq məqsədi ilə bank kreditlərinin və investisiya fondunun vəsaiti hesabına maliyyələşdirilən layihələr üzrə üzüm əkinlərinin və məhsulun layihə dövrü ərzində təbii fəlakətdən sığortalanması büdcə vəsaiti hesabına həyata keçirilməli olduğu müəyyən edilmişdir (Üzümçülük və şarabçılıq haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu, maddə 17-19)

Qanunla müəyyən edilmiş iqtisadi vasitələr və onların tətbiqi mexanizmləri məhsudar və təmiz əkin materiallarının yetişdirilməsinə, üzümlüklərdə yenidoqurma işlərinin aparılması və maddi-texniki təminatın yaxşılaşdırılmasına yönəldilmişdir.

Bununla belə, Azərbaycanda həmin istiqamətlərdə qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydaların ardıcıl tətbiqi təmin edilməmişdir. Üzümçülüyn inkişafının stimullaşdırılması ölkəmizdə formalaşdırılan kənd təsərrüfatına dövlət köməyi mexanizmlərinə inteqrə olunmuşdur. Belə ki, yeni üzümlüklərin salınması və üzüm emalı üzrə layihələrin maliyyələşdirilməsinə Sahibkarlığa Milli Kömək Fondu vasitəsilə dövlət tərəfindən güzəştli kreditlər verilir. İstehsalçılar üçün üzümçülüyn inkişafı məqsədilə Kənd Təsərrüfatı Kreditləri üzrə Dövlət Agentliyinin xətti ilə güzəştli kreditlər almaq imkanı yaradılmışdır. Eyni zamanda, üzümçülüklə məşğul olan sahibkarlar "Aqrolizing" ASC –dən müxtəlif çeşiddə texnikanı lizing yolu ilə əldə edirlər. Bunlarla yanaşı, üzümlüklərin becərilməsi ilə əlaqədar, istehsalçılar üzümlüklərin hər hektarına görə yanacaq və motor yağlarının əldə edilməsi üçün subsidiyalar, habelə üzümlüklərə verilmək üçün aldıkları mineral gübrələrin dəyərinin 70%-i həcmində kompensasiyalar əldə edirlər.

Eyni zamanda, nəzərə almaq lazımdır ki, üzümçülük və şarabçılığın sürətli inkişafına əlverişli imkanların təmin edilməsi baxımından bu sahədə iqtisadi mexanizmlərinin daha da təkmilləşdirilməsinə ehtiyac vardır. Bunun zəruriliyini şərtləndirən aşağıdakı cəhətlərə diqqət yönəldilməsini məqsəduyğun hesab etmək olar.

Birincisi, müvafiq qurumların imkanlarının məh-

dudluğu habelə məqsədli kredit xətləri mexanizminin işləməməsi ilə əlaqədar mövcud qaydalar çərçivəsində üzüm istehsalçılarının hamısını güzəştli investisiya vəsaitləri ilə təmin etmək mümkün olmur.

Sahibkarlığa Kömək Milli Fondunun (SKMF) məlumatlarına əsasən "2012-2020-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında üzümçülüyn inkişafına dair Dövlət Proqramı"nın icrası ilə əlaqədar Fondun vasitəsi ilə 45 investisiya layihəsinin maliyyələşdirilməsinə 5 milyon manat, o cümlədən müasir texnologiyaların tətbiqi ilə 469 ha üzüm əkilməsinə mərhələlərlə 4.5 milyon manat güzəştli kredit verilmişdir. 2002-2013-cü illərdə üzümçülük təsərrüfatlarının yaradılması sahəsində maliyyələşdirilmiş layihələr üzrə göstəricilər aşağıdakı cədvəldəki kimi olmuşdur.

Cədvəl. SKMF-nin üzümçülük təsərrüfatlarının yaradılması sahəsində maliyyələşdirdiyi layihələr*

%	Göstəricilər	Ölçü vahidi	
1.	Salınan üzümlüklərin sahəsi	ha	977
	2013-ci ildə mövcud olmuş üzümlüklərin sahəsinə xüsusi çəkisi	%	6.0
	2002-2013-ci illərdə üzümlüklərin sahəsinin artımına nisbətə	%	13.1
2.	Salınan üzümlüklərin istehsal potensialı	min ton	22.6
	2013-cü ildə istehsal həcminə nisbətə	%	15
3.	Yaradılan iş yerlərinin sayı	nəfər	520

*SKMF-nin məlumatları əsasında tərtib edilmişdir.

Mənbə: www.anfes.gov.az/

Məlumatlardan göründüyü kimi, SKMF-in layihələşdirdiyi layihələr üzümlüklərin ümumi sahəsinin genişləndirilməsi, habelə üzüm istehsalının həcmının artırılması potensialının yüksəldilməsinə müəyyən təsir göstərsə də, hələlik bu sahənin sürətli inkişaf strategiyasının reallaşdırılmasının təmin edilməsi baxımından onun rolunu kifayət qədər böyük hesab etmək olmaz.

İkincisi, qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydalar üzüm istehsalçılarının bir qismini, daha doğrusu, nisbətən kiçik ölçülü təsərrüfatları güzəştli maliyyələşdirməyə çıxışlarında əngəllərin yaranmasına səbəb olur. Üzümçülük və şarabçılıq haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununa uyğun olaraq məqsədli kreditlərin ayrılmasında üzümçülük və şarabçılıq subyektlərindən:

- 10 hektardan artıq yeni üzüm bağları salan, 2 hektardan artıq calaqaaltı və calağıstü anaçlıqlar yaradan hüquqi şəxslərə;
- 1 hektardan artıq yeni üzüm bağları salan, 0,5 hektardan artıq calaqaaltı və calağıstü anaçlıqlar yaradan fiziki şəxslərə;
- 50 hektardan az olmayan yeni üzümlüklərin salınması üçün hüquqi və fiziki şəxslərlə uzunmüddətli müqavilə bağlamış üzüm emalı

müəssisələrinə üstünlük verilir.

Göründüyü kimi, qanun, əslində, üzümçülük sahəsində fəaliyyətləri üçün maliyyə vəsaitləri əldə etməkdə kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərini iri təsərrüfatlarla müqaisədə əlverişsiz vəziyyətdə qoyur. Maraqlıdır ki, belə yanaşma Üzümçülük və şərabçılıq haqqında Qanunun özündə üzümçülük və şərabçılığın inkişafında kooperasiyanın inkişafı məqsədinin önə çəkilməsi ilə bağlanmışdır. Lakin nəzərə almalıyıq ki, aqrar-sənaye istesalı sferasında kooperasiyanın inkişafı bilavasitə bu prosesin iştirakçılarının təsərrüfatlarının ölçülərinin böyüdülməsi ilə bağlı deyildir. Əksinə, kooperativlərdə birləşmək nisbətən kiçik təsərrüfatlar üçün daha çox önəm daşıyır. Ümumilikdə isə, təsərrüfatların ölçüsünə görə güzəştli kreditləşdirmədə ayrı-seçkiliyin tətbiqi ölkədə üzümçülüyn sürətli inkişafı potensialının səmərəli istifadə edilməsi baxımından məqsəduyğun hesab edilə bilməz (Üzümlüklərin salınmasına dövlət maliyyə köməyinin göstərilməsi keçid dövrünü yaşamış ölkələrdən Rusiyada yeni salınan plantasiyaların sahəsindən asılı olaraq müəyyən edilmişdir). Bu ölkədə qəbul edilmiş müvafiq qanunvericiliyə görə üzümçülüyn inkişaf etdirildiyi əsas regionlardan olan Stavropol diyarında məqsədli dövlət proqramı çərçivəsində bu bölgənin ərazisində yetişdirilən təmiz sortlu əkin materialından bir hektardan artıq sahədə üzümlüklərin salınmasına məsrəflərin 50%-i kompensasiya olunur. Eyni zamanda, qeyd edilən ölkədə üzümçülüyn bir qayda olaraq orta və iri təsərrüfatlar formasında yaradılması səciyyəvi olduğu və həyatı təsərrüfatlarda əmtəəlik üzümçülüyn təşkili ənənəsinin formalaşmadığını nəzərə alsaq, müəyyən edilmiş stimullaşdırma tədbirinin demək olar ki, bütün istehsalçıları əhatə etdiyi aydın olur. Başqa sözlə, tətbiq edilən stimullaşdırma qaydası qərarlaşmış təsərrüfatçılıq praktikasını çərçivəsində üzüm plantasiyalarının daha geniş miqyaslı artırılmasına yönəldilmişdir. Həmin qayda, əslində, üzümçülüklə məşğul olan təsərrüfat subyektlərinin ölçülərinə görə ayrı-seçkilik yaradılması və bununla da, özlüyündə üzümlüklərin genişləndirilməsi potensialının tam reallaşdırılmasında məhdudiyyətlik yaradılması ilə nəticələnir.)

Üçüncüsü, iqtisadi tənzimləmə mexanizminin üzümçülükdə rəqabət qabiliyyətinin yüksəldilməsində daha təsirli vasitəyə çevrilməsinə ehtiyac vardır.

Qeyd edilənlər müasir mərhələdə üzümçülüyn inkişafının iqtisadi mexanizminin təkmilləşdirilməsinin zəruriliyini şərtləndirir.

Artıq qeyd edildiyi kimi, Azərbaycan qanunvericiliyində üzümçülüyn inkişafı üzrə investisiya fondunun yaradılması nəzərdə tutulmuşdur. Lakin bu fond hələlik formalaşdırılmamışdır. Müvafiq dünya praktikasını nəzərə almaqla, bu sahədə əməli addımlar atılması məsələsinin gündəmə gətirilməsi

məqsəduyğundur. Ümumiyyətlə, üzümçülük və şərabçılığın iqtisadiyyatda əhəmiyyətli rol oynadığı bir çox dövlətlərdə, o cümlədən keçid dövrünü yaşamış ölkələrdə üzümçülüyn inkişafının stimullaşdırılması və bu sahəyə kömək məqsədilə institusional vasitə kimi xüsusi fondların yaradılması nisbətən geniş istifadə edilmişdir.

Eyni zamanda, üzümçülüyn inkişafı üzrə fondun bu sahədə aktiv alət kimi istifadəsinə çevrilməsi üçün onun formalaşdırılması və fəaliyyəti ilə bağlı müəyyən məsələlərin həll edilməsi olduğu da nəzərdə saxlanılmalıdır. Üzümçülük və şərabçılıq haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanununa görə Üzümçülüyn inkişafı üzrə investisiya fondunun maliyyə vəsaitləri dövlət büdcəsindən ayrılmalar, o cümlədən dövlət büdcəsində sahibkarlığa yardım maddələrinin hər ilin sonuna istifadə edilməyən vəsaitlərinin müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən müəyyən edilən hissəsi, habelə qrantlar və digər mənbələr hesabına formalaşdırılır. Başqa sözlə, Fondun vəsaitinin formalaşmasında dövlət büdcəsinin vəsaitinin aparıcı rol oynadığı nəzərdə tutulmuşdur. Üzümçülüyn bərpa və nisbətən məhdud bazada genişlənmə mərhələsinin yaşandığı bir dövr üçün belə yanaşma səmərəli hesab edilməlidir. Bu halda Üzümçülüyn inkişafı üzrə fonda ayrımaların məqsədli surətdə aparılması zəruriliyi yaranır. Digər tərəfdən, dövlət büdcəsində sahibkarlığın inkişafı üzrə vəsaitlərin hazırda sahibkarlığın inkişafı məsələləri ilə məşğul olan dövlət qurumları üzrə ayrı-ayrılıqda bölüşdürüldüyü və istifadə edildiyi üçün sahibkarlığa yardım maddələrinin hər ilin sonuna istifadə edilməyən vəsaitlərinin müəyyən hissəsinin fonda ayrılmasının praktiki həyata keçirilməsi mümkün olmur. Buna görə də Fondun formalaşmasında həmin mənbənin nəzərdə tutulmasına ehtiyac aradan qalxmışdır.

Keçid iqtisadiyyatını yaşamış ölkələrdə üzümçülüyn inkişafı üçün dövlət büdcəsi vəsaitlərinin ayrılmasında məqsədlilik prinsipinin daha ardıcılıqla reallaşdırılması təcrübəsindən də istifadə halı da mövcud olmuşdur. Belə ki, Ukraynada 2013-cü ilədək dövlət büdcəsinə toplanılan aksizləri 1.5%-i məqsədli şəkildə ölkədə üzümçülüyn və bağçılığın inkişafına yönəldilməsi qaydası tətbiq edilmişdir. Bu vəsait yeni üzümlüklərin və meyvə bağlarının salınmasına, məhsulun saxlanması və emalı bazasının təkmilləşdirilməsinə yönəldilmişdir. Dotsiya şəklində tətbiq olunan belə maliyyələşdirmə sahənin inkişafına əhəmiyyətli təsir göstərə birmişdir. Eyni zamanda həmin qayda müəyyən çatışmayan cəhətlərə də malik olmuşdur. Bir tərəfdən büdcədən vəsaitin təyinatı üzrə tam şəkildə ayrılması həmişə mümkün olmamışdır. Digər tərəfdən, vəsait ayrılması çoxsaylı yoxlamalarla müşaiət olunduğu və korrupsiya hallarına yol verilməsi ilə əlaqədar bu

mənbədən istifadəyə istehsalçıların marağının azalmasına səbəb olmuşdur [6].

Göstərmək lazımdır ki, Azərbaycan Respublikasında üzümçülüğün inkişafı üzrə xüsusi fondun yaradıldığı halda onun vəsaitlərinin formalaşdırılması mənbələrindən biri kimi alkoqollu içkilərdən toplanılan aksizlərin məbləğinin müəyyən hissəsi qəbul oluna bilər. Belə yanaşma üzümçülük və şarabçılıq sahəsinin dinamik genişlənmə mərhələsində, həm də bilavasitə istehsalçıların xüsusi mənbələr hesabına inkişafı ilə bağlı layihələrin maliyyələşdirilməsinə əhəmiyyətli həcmdə vəsait ayıra bilmədikləri şəraitdə məqsəduyğun olacaqdır. Eyni zamanda nəzərə alınmalıdır ki, ölkədə alkoqollu içkilər bazarının nisbətən böyük olmamağı ilə əlaqədər, üzümçülüğün inkişafı fonduna əhəmiyyətli həcmdə vəsait daxil olması müvafiq ayırımların nisbətən yüksək normalar əsasında həyata keçirilməsinə tələb etmiş olacaqdır.

Qeyd edilənlərlə yanaşı, belə bir məsələyə də diqqət yetirilməlidir ki, digər ölkələrin praktikasındakı üzümçülüğün inkişafı üzrə yaradılan fondların vəsaitlərinin formalaşmasında üzüm istehsalı və emalı ilə məşğul olan təsərrüfat subyektlərinin məqsədli ayırımları əsas yer tutur. Belə təcrübə üzüm və şarabçılıq məhsulları istehsalının ölkənin aqrar-sənaye kompleksində əhəmiyyətli mövqelərə malik olduğu, habelə istehsalçıların dayaqıqlı iqtisadi vəziyyətini malik olduqları ölkələrdə özünü uğurla doğrultmuşdur. MDB-nin üzümçülüğün inkişaf etdiyi ölkələrindən Moldova Respublikasında da üzümçülüğün inkişafı üzrə fond ("Üzümlüklərin salınmasına kömək fondu") məhz bu sahədə fəaliyyət göstərən təsərrüfat subyektlərinin vəsaitlərindən ayırımlar- üzümçülüğün dirçəldilməsi üçün yığımlar hesabına formalaşır. Yığımların ödəyiciləri üzümçülük məhsullarının istehsalı, emalı, satışı və ya idxalı sferasında sahibkarlıq fəaliyyətini həyata keçirən hüquqi və fiziki şəxslərdir. Yığımların həcmi istehsal edilən və ya idxal olunan məhsulun həcminə görə müəyyən edilir. Eyni zamanda, üzümçülük sahəsinin inkişafı üzrə xüsusi fondların fəaliyyəti ilə bağlı belə bir mühüm cəhətə nəzər yetirilməlidir ki, bütün hallarda həmin qurumların idarə edilməsi, o cümlədən istehsalçılardan fonda ödəniş haqlarının toplanılması müvafiq dövlət strukturları vasitəsilə həyata keçirilir.

Azərbaycanda üzümçülük və şarabçılıq bərpa və dirçəlmə mərhələsini keçdiyini nəzərə alaraq hazırkı şəraitdə xüsusi ayırımların müəyyən edilməsi yolu ilə Fonda istehsalçıların vəsaitlərin cəlb edilməsi məqsəduyğun hesab edilə bilməz. Lakin gələcəkdə mərhələlərlə həmin mənbədən istifadəyə keçidin həyata keçirilməsi mexanizmi hazırlanmalı, strateji planda onun fondun vəsaitinin formalaşmasında əsas mövqelərdən birinə yiyələnməli olduğu nəzərdə

saxlanılmalıdır. Üzümçülük və şarabçılığın inkişafının iqtisadi tənzimlənməsi sahəsində geniş və səmərəli təcrübə toplamış Avropa ölkələrində də müvafiq maliyyə vəsaitləri məhz həm dövlət (habelə, dövlətlərarası mənbə olan Avropa İttifaqının proqramları) və həm də sahədə fəaliyyət göstərən özəl qurumlar tərəfindən ayırımlar hesabına formalaşdırılır.

Üzümçülüğün tənzimlənməsində Fondun rolunu artırmaq üçün onun fəaliyyət sferasının genişləndirilməsi, inkişaf etmiş üzümçülük və şarabçılıq sferasına malik olan bəzi ölkələrin müvafiq təcrübəsini nəzərə almaqla, onun çoxfunksiyalı instituta çevrilməsi də vacibdir. Bununla əlaqədar, müvafiq dəyişikliklərdən sonra həmin qurumun "Üzümçülüğün inkişafı fondu" adlandırılması məqsəduyğun olacaqdır.

Üzümçülüğün inkişafına dövlət köməyinin səmərəli təşkili məqsədilə bu sahəyə ayrılan subsidiyaların da Fond vasitəsilə verilməsi məqsəduyğun olardı. Eyni zamanda, üzümçülüğün inkişafında təsirli vasitəyə çevrilmək məqsədilə həmin subsidiyaların həcmi artırılmasına ehtiyac vardır. Bu məsələ subsidiyaların verilməsinin ümumi mexanizmində dəyişiklik edilməsi, subsidiyaların sahələr üzrə zəruri ehtiyacları nəzərə alınmaqla differensiyallaşdırılması əsasında həll edilə bilər.

Qeyd edilənlərlə yanaşı, Fond şarabların Azərbaycan brendinin formalaşdırılması, dünya bazarında şarablarımızın yeni marketinq mövqelərinə çıxması istiqamətində də aktiv fəaliyyət göstərməlidir. Fond satışın stimullaşdırılması, müxtəlif sərgilərin, təqdimatların keçirilməsi, ictimaiyyətlə əlaqələrin genişləndirilməsi və digər bu yönümlü tədbirlərin həyata keçirilməsində iştirak edə bilər.

Üzümçülük və şarabçılığın tənzimlənməsinin iqtisadi mexanizminin təkmilləşdirilməsi istər qısa, istərsə də orta və uzunmüddətli dövrlərdə əhəmiyyətli dərəcədə bu sahənin inkişafı üzrə məqsədli kredit xətlərinin genişləndirilməsi ilə bağlıdır. Sahənin investisiya tutumluğunun yüksək olması ilə əlaqədar Fond vasitəsilə maliyyələşdirmə müvafiq tələbatları tam ödənilməsi üçün bütün hallarda yetərli olmayacaqdır.

Məqsədli kredit xətləri bütün üzüm və üzümçülük məhsulları istehsalçılarının kifayət həcmdə və əlverişli şərtlərlə maliyyə vəsaitləri ilə təmin olunmasına imkan yaratmalıdır. Üzümçülük və şarabçılıq haqqında Azərbaycan Respublikası Qanununda bu sahə üçün açılan məqsədli kreditlərə görə bank faizi üzrə güzəştlərin dövlət büdcəsinin fermer təsərrüfatlarına kredit güzəştləri fondu və bu kimi digər vəsaitlər hesabına ödənilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Hazırda qeyd edilən fond yaradılmır ki, bu da müvafiq kredit xətlərinin açılması imkanlarını məhdudlaşdırır.

Göstərilənləri nəzərə alaraq, kreditlərə görə bank faizləri üzrə güzəştlərin maliyyələşdirilməsi üçün gələcəkdə "Üzümçülüyn inkişafı fonduna" büdcədən məqsədli vəsaitlər ayrıla bilər. Ümumiyyətlə, qəbul olunmuş dövlət strategiyasına uyğun olaraq üzümçülük və şərabçılığın genişmiqyaslı inkişafı vəzifələrinin uğurla həlli tələblərini nəzərə almaqla,

məqsədli kredit xətlərinin dövlət kapitalının iştirakı ilə yaradılan ixtisaslaşdırılmış aqrar-sənaye bankı vasitəsilə reallaşdırılması daha əlverişli hesab edilə bilər. Həmin bank istehsalçıların maliyyə vəsaitlərinə əlyətərliyinin təmin edilməsi məqsədilə əlverişli kredit təminatı şərtlərinin müəyyən edilməsi məsələsi də həllini təmin etmək mümkün olacaqdır.

ƏDƏBİYYAT

1. İlham Əliyev və müasir aqrar siyasət. B., 2013, 935 s.
2. Azərbaycanın kənd təsərrüfatı 2014 statistika məcmuəsi. B., 2014 662 s.
3. Azərbaycan sənayesi. Statistika məcmuəsi B., 2014, 338 s.
4. Kənd təsərrüfatı müəssisələrinin və fərdi sahibkar təsərrüfatlarının əsas iqtisadi göstəriciləri B., 2013, 375 s.
5. "Aqrar iqtisadiyyatın aktual problemləri" mövzusunda beynəlxalq elmi-praktik konfransın materialları B., 2012 581 s.
6. Николай Присяжнюк: В 2012 году будет продолжена государственная поддержка виноградарства. www.anfes.gov.az/http://az-ua.com/news/regulation/24062.html

Совершенствование экономического механизма развития виноградарства и виноделия

Г.М.Ширалиев

На современно этапе в экономике Азербайджана происходит возрождение виноградарства и виноделия. Успешная реализация принятой в этой отрасли стратегии развития, учитывая мировую практику в значительной степени связана с формированием работающего экономического механизма. В статье анализируются стимулирующие меры в виноградарстве и виноделии проводимые в жизнь со стороны государства. Обосновывается необходимость совершенствования обеспечения выгодных возможностей быстрого развития. Одновременно выдвигаются предложения по для достижения прогресса в соответствующем направлении.

Ключевые слова: виноградарства, виноделие, экономический механизм, государственная поддержка, фонд развития виноградарства, субсидии, целевые кредиты

Improvement of the economic mechanism of development of wine growing and winemaking

K.M.Shiraliyev

On it is modern a stage in economy of Azerbaijan there is a revival of wine growing and winemaking. Successful realization of the development strategy accepted in this branch, considering world practice substantially it is connected with formation of the working economic mechanism. In article the stimulating measures in wine growing and winemaking put into practice from the state are analyzed. Need of improvement of providing favorable opportunities of fast development locates. Proposals on for achievement of progress in the respective direction are at the same time made.

Keywords: wine growing, winemaking, economic mechanism, state support, fund of development of wine growing, subsidy, target credits